

Cuprins

Mama îmi spune că am o viață frumoasă	7
Poveste de familie	20
Olivia	24
Timpul, un șnur de macramé	27
Rufe înghețate	29
Trei generații	33
Tovarășa învățătoare	36
Increderea	39
Salată de vinete	42
Omul care minca guguștiuci	48
Lumea s-a schimbat într-o iarnă	51
Cărțile din viețile noastre	57
Decembrie 1989	60
Codruț de la D.	66
O fereastră deasupra lumii	74
Examene	78
De la Costinești la 2 Mai	81
Buletin de București	84

La '80.	101
Frica de granițe	104
Nu putem pleca toți	107
Un fel de jogging	110
De-a stingă și de-a dreapta literaturii	114
„Personajul acesta a existat în realitate?”	118
Ce nu se vede	126
Note de lectură	130
Cărți poștale	150
<i>Micul Prinț</i> , o variantă	172
Cupluri	175
Despărțiri	178
Grădini suspendate	180
Prietenia și alte animale de casă	184
Dragă B.	188
Apropierea	191
Un dumnezeu mic și cam năuc	193
Trezitul de dimineață	196
Case străine	198
O zi obișnuită	201
Tăbăciți și nu prea	204
Cind ai plins ultima dată?	206
Prea departe	209
Viața virtuală	212
Reconstituirea	215
Ceilalți	218

De-a proștii	220
„Te duci să scrii?”	222
Închipuială	224
Lumea fetelor	227

Ana Maria Sandu

Mama îmi spune
că am o viață frumoasă

Ce nu se vede

Orice-am face și oricât am fantaza, moartea rămîne un lucru inestetic și indecent. Sîntem programăți să ne speriem, apoi să conștientizăm ideea, dar să ne raportăm la ea ca și cînd și-ar face mendrele întotdeauna cu alții și în altă parte. Si totuși, în corpul pe care îl știu atât de bine și-l îngrijesc cu atenție crește un desen ciudat.

1981. Prima amintire despre moarte: Dana, cu cîțiva ani mai mare decît mine, a avut un accident de karting. Nu fuseserăm prietene, doar vecine. Timp de cîteva zile, toată lumea de pe strada noastră a povestit ce se întîmplase, cum volanul mașinii îi intrase fetei în abdomen, pierduse mult sînge și nu mai putuse fi salvată. Cînd m-am dus s-o văd (după îndelungi parlamentari cu ai mei, obținusem această favoare), aveam pregătită imaginea fetei moarte: un ficat imens, zdrobit de o fierătanie. Ea stătea însă cuminte pe masa din sufragerie, îmbrăcată într-o rochie de mireasă. Nici urmă de sînge sau de bucăți de kart. Totul era alb și curat. N-am mai intrat niciodată de-atunci în casa Danei. Nu știam cum arată

un fiat sănătos, cu atât mai puțin unul zdrobit, dar mi s-a părut nedrept să ștergi urmele adevărate, să cosmetizezi într-atât de tare povestea unei morți. Am visat-o mult timp după aceea pe fată cum își căuta bezmetică prin curtea școlii volanul kartului cu care alergase și cîștigase nenumărate curse.

2004, o seară de sămbăta. Stau împreună cu alți trei prieteni în fața ecranului unui computer. Așteptăm relaxați ca imaginea să poartească de pe DVD. Scurtmetrajul documentar *The Act of Seeing with One's Own Eyes/Actul de a vedea cu propriii ochi*, din 1971, al regizorului Stan Brakhage, începe cu o ușă care duce într-o cameră de disecție. Totul s-a filmat la morga din Pittsburgh, iar condiția pusă de spital – cadavrelor să nu li se arate fețele.

De la episodul din copilărie, cînd nu fusesem în stare să fictionalizez moartea Danei și mă simțisem mințită de imaginea ei prelucrată, am luat contact cu tot felul de imagini violente. În ficțiune și în realitate. Zilnic, cîiva prizonieri cer îndurare pe ecranul televizorului meu dimineață, iar seara aflu că au fost decapitați. A doua zi am uitat, vin alte narăjuni, mai violente, la rînd. Atentatele teroriste și mărturiile supraviețitorilor funcționează ca cele mai violente, dar și cele mai reușite scenarii de filme horror. Cum să mă mai impresioneze o cameră de filmat de acum o grămadă de ani, care nu face altceva decît să scotocească printre răunchii unor cadavre? Nu le văd nici o secundă chipurile celor care

manevrează instrumentele, ci doar corpurile neinsuflețite ale oamenilor fără fețe sau nume, de diferite vîrstă și rase, supuse acestei operațiuni laboioase. Fără sonor, filmat pe 16 mm, experimentul durează cam un sfert de oră. Trupurile deschise sunt de femei și bărbați, tineri și bătrâni, supli și grăși, iar mădularele lor acaparează întreaga imagine. Extrase pe rînd, organele vitale devin un fel de obiecte de artă în miniatură: rinichii diferă de la un corp la altul, nici inimile nu par la fel, ca să nu mai vorbesc de carcasele transparente ale trunchiurilor care ajung, la un moment dat, să fie în întregime curățate și apoi spălate cu cîte un jet puternic de apă. Corpul uman însuși e o instalație complicată, cu nenumărate elemente, iar în maniera în care cadavrele sunt filmate, îmi doresc să le ating, să le simt suprafața mucilaginoasă. Nimic nu e interpretat, din montaj imaginea are toate zgîrieturile autenticității. Hiperrealismul disecțiilor e din cînd în cînd scurtcircuitat doar de detalii aparent insignifiante: un fir de telefon care se lipște de un halat pătat de singe, mișcîndu-se în ritmul unei presupuse conversații, creierul unuia dintre pacienți – o dantelărie de macraméuri sofisticate – stă cuminte pe o masă, după ce craniul i-a fost secționat cu un aparat care arată ca un polizor, plăminii și intestinele femeii cu sini frumoși par la fel de fioroase ca mădularele bărbatului gras care a fost „decoperlat” de un strat gălbui și consistent de țesut adipos. Totul se termină cu aceeași ușă de la

camera de disecție care se închide. Moartea a fost demontată cu minuțiozitate, imaginile crude, violente prin nuditatea lor decontextualizată, la care ești programat de regulă să te sperii, să te oripilezi, mi-au plăcut și-mi doream să văd din ce în ce mai mult. Visceralele mi se serviseră simplu, doar ochiul meu le reinterpreta. Nu existau contextul, cauzele deceselor, istoriile personale, felul în care s-au mișcat, au vorbit sau cît de pasionali fuseseră posesorii corpuriilor explorate. Nu sănătatea nici că metafora din alt film, cea cu sufletul care cintărește 21 de grame, funcționase în cazul lor și dacă, în momentul morții, au pierdut în greutate exact atât... Am asistat însă la o proiecție nonșalantă, necruțătoare a organicului, a biologicului. Discursul de ciné-vérité a reușit saltul de la o banală lecție de anatomie la o introspecție în zona ascunsă, pe care nici o oglindă din lume nu e în stare să ne-o arate, de care mi-e teamă, dar mă simt atât de atașată.

Dacă s-ar mai deschide o dată ușa, filmul s-ar relua altfel. Pe masa de disecție, aş fi întinsă chiar eu: o femeie tânără, câteva visuri cam fleșcăite, o splină mică (pe care o doctoriță mi-a găsit-o greu la ecograf), fără apendice și decedată din motive necunoscute, dar cine știe ce nebunie imagistică, ce plăceri estetice violente, ar stîrni structurile alambicate ale plămînilor mei, esofagul zvelt sau coastele sideșii?

Note de lectură

Mă număr printre multele milioane de fani ai lui Salinger. I-am citit cărțile de mai multe ori. Dar de fiecare dată e ca și cind le-ăș descoperi prima dată. Nu mi s-a mai întâmplat să am același gen de experiență cu un alt autor.

De curînd am recitat *Dulgberg, înălțați grinda acoperișului*. Povestită pe scurt, s-ar putea rezuma așa: nuntă ratată a lui Seymour și un drum cu un taxi, în care fratele mai mic al ginerelui, Buddy, se îngămădește alături de alți invitați dezamăgiți și revoltăți că ceremonia și petrecerea n-au mai avut loc. Călătoria lor, într-un New York care fierbe ca o oală sub presiune, e de-o simplitate care îți taie răsuflarea.

Habar n-am cum reușește, dar în taxiul din *Dulgberg...* nu sunt cinci călători (fără șofer), ci o lume întreagă. Cu mecanismele ei spectaculoase de supraviețuire, revoltă, cruzime, empatie și ipocrizie.

Cu *Seymour: o prezentare*, care e continuarea firească și totuși atât de spectaculoasă a poveștii, în care aflăm că fratele cel mare al familiei Glass (artistul

vizionar prin excelență) s-a sinucis „la vîrstă de treizeci și unu de ani, în timp ce se afla în vacanță, împreună cu soția sa, în Florida”, registrul se schimbă cu totul. E cea mai frisonantă privire din interior asupra literaturii, a felului de a te raporta la realitate, la scris, la memorie. Am citit-o cu o emoție incredibilă. Și în ritmul săta: cîteva rînduri, apoi pauză de respirație. Și tot aşa.

Acum vreo doi ani, când m-am întors la *Franny și Zooey*, care e ultima ieșire la rampă a personajelor din disfuncționala și genialoida familie Glass, mi s-a părut că mi se limpezește „desenul din covor”. Acum n-ăș mai putea băga mîna în foc.

Pentru reamintire: copiii cei mari din clan s-au retras în plină glorie. Seymour s-a sinucis, Buddy nu vrea să fie găsit la telefon. Frații mai mici, Franny și Zooey, încearcă să se salveze de fantoma omniprezentă a lui Seymour și de ei însăși. De perfecțiunea pentru care au fost antrenați încă de la o vîrstă fragedă. Dar asta e doar o ramă banală. Salinger o umple cu un discurs strălucit. Nu sunt doar cuvinte și torturări adolescentine în căutarea unui Dumnezeu care să te mîntuiască și să-ți anihileze vanitatea și excesivul spirit critic. Pare mai degrabă un zid gros, ridicat cu bună știință, de care cititorul și personajele povestii să se izbească zdravîn cu capul. Apoi, fiecare scapă cum poate și-și oblojește cucuiele cum știe mai bine.